

Falchs

43

Grup de divulgació
de la història de Fals

FULLS DE DIVULGACIÓ DE LA HISTÒRIA DE FALS

DESEMBRE 2007, NÚMERO 43

Mas Torreblanca (1ª part)

El 18 d'abril de 1501 l'amo del mas Solà (ara Torreblanca) era Antoni Torreblanca, natural de Fals i habitant a la ciutat de Manresa. A més del mas Solà, era propietari del mas Torreblanca (ara Oms). Aquell dia va empenyorar el mas Solà amb totes les seves terres, camps horts, boscos, etc. a Joan de la Sala, carnisser de Manresa, el seu gendre. L'empenyorament el va fer per valor de les 15 lliures del dot de la seva filla Coloma, amb el ben entès que si el Sala feia inversions al Solà, els diners li serien restituïts, i que no el podien fer fora fins que no hagués recuperat tot el que hi havia posat.

A partir de 1503 ja trobem com hereu dels masos Torreblanca i Solà a Melcior Torreblanca, fill de l'Antoni. Aquest tenia dos xicots; al Joan li va deixar el mas Torreblanca, mentre que al Melcior li va tocar el mas Solà.

El 1528, Melcior Torreblanca, habitant al Solà, va quedar a deure 16 ducats a Joan Coll per un mul ros, mentre que el 1533, ja hereu del Solà, va reconèixer un deute de 11 ducats i mig a Miquel Tàpias, per una mula de color negre.

El Melcior es va casar primerament amb Caterina, filla de Pere Prat i Eulàlia Pla, els amos del mas Prat (ara Gabriela) de Fals. Segurament com a garantia de les 50 lliures del dot, l'agost de 1538, el seu cunyat Joan Prat li va donar com a penyora tota heretat Prat, que incloïa un mas agregat que es deia mas Galobardes. El Melcior va ocupar el mas Prat, on va invertir alguns diners, potser en obres a la casa o tal vegada en el millorament de les terres. Posteriorment el Joan Prat, que no s'estava a Fals, sinó que feia de cisteller a Manresa, va deixar 60 lliures en préstec al Melcior, tal com recull un document notarial de 1555: *...melchior torrablanca me ha promes pagar dins deu dies sexanta lliures apres sera request, segons conste ab un acte pres en poder del notari devalscrit, et dictus torrablanca verbo respondens que vuy no li pot demenar res perque es dia de mercat, y que li torn a ell dit joan prat, sisteller, quaranta lliures que ha pagades per ell, y que lin torn 50 de altra part, que te sobre lo mas prat de Fals...*

Amb la Caterina van tenir dos nois, el Gaspar i el Melcior. Llavors la Caterina es va morir, i el Melcior va tornar al mas Solà. El febrer de 1557 es va casar amb Miquela, filla de Miquel Torra de Manresa. La Miquela també era vídua i tenia dues nenes petites de Guillem Ratera, el primer marit. La

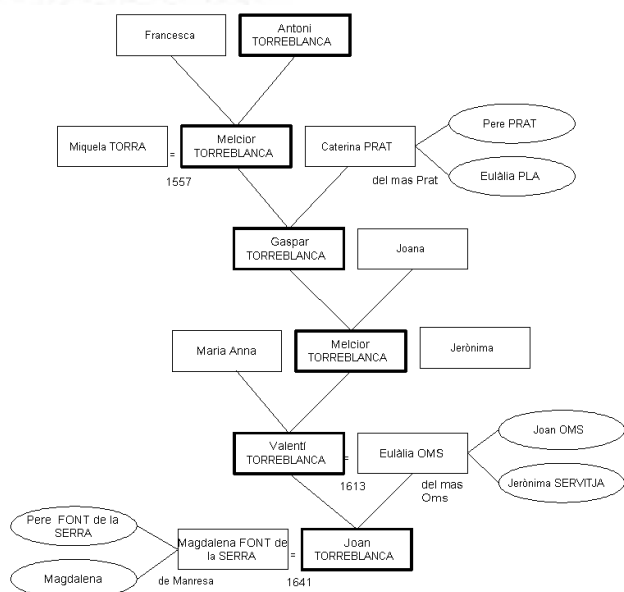

Mas Torreblanca (c. 1945)

Miquela va aportat en dot 30 lliures i una casa al carrer de Talamanca de Manresa, però en contrapartida, el Melcior va haver d'assumir el manteniment de les dues fillastres. El mateix dia que van concertar les noces els dos vidus, també van arreglar el casament entre dos dels fills seus; per una part, l'Anna Ratera, que només comptava 9 anys, i per l'altre, el Melcior Torreblanca, de 13 anys. De moment no estava previst que els infants cohabitessin, sinó que van pactar que: *...feran lo que poran y donaran tota la bona obra poran y noy servaran destorp algun, en que de assí a quatre anys sia fet matrimoni, y aquell confirmat en fas de santa mare iglesia, per y entre los dits melcior, menor, e la dita anna, e aso sí los dits jovens plaura e agradaran lo hun del altre...*

Els tutors de la petita Anna van fer-la hereva, amb una reserva de 30 lliures per pagar el dot de la Miquela i 30 pel dot de la Jonota, la germana de l'Anna. No sabem si el matrimoni entre els nens va arribar a bon terme, el cert és que el 1571 aquest Melcior va fer esposalles amb Antiga, germana de Pere Blanquer, marit de la seva neboda Antònia.

El 1551, el Melcior, el pare, juntament amb dos pagesos més del poble, va manllevar 28 quarteres de blat, valorades en 39 lliures i 4 sous, al mercader manresà Cristòfol Soler. El 1555 el mateix mercader li va vendre a crèdit una càrrega d'oli. El 1557, ell i tres més devien blat per valor de 38 lliures i 8 sous a Joan Asbert, de Castelltallat. Es van comprometre a tornar-lo el dia de santa Magdalena. El 1559 va reconèixer un deure de 24 lliures al notari Antic Sala de Manresa, també per blat. Aquesta demanda de blat era comú en la majoria de cases del terme i sembla indicar una època de males anyades o una insuficiència de la producció de gra al terme de Fals. Les compres se solien fer a la primavera, la qual cosa denota que se'ls acabava la

reserva de farina abans d'arribar la nova collita. Aquests préstecs no estaven exempts del pagament d'interessos, de forma que els grans beneficiats de l'escassetat eren els pagesos més rics, i sobretot, els mercaders de la ciutat.

El 1553, Melcior Torreblanca figura com a tutor dels púbbils del mas Bassols de Sant Amanç, i el 1555 com a tutor dels fills menors del difunt Maties Grau, del Grau Gros. També va tenir cura dels interessos de la seva neboda Agnès. L'any 1557 va comprar una saca de llana d'Urgell al pareire Francesc Sala, per la qual en va pagar 10 lliures.

El Melcior apareix moltes vegades en la documentació d'aquest període, ja fent de testimoni o fent d'avalador en diversos tractes del seu germà Joan i d'altres pagesos principals de Fals. La darrera intervenció seva que hem recollit és de l'any 1565; és un préstec de 20 lliures demanat a Jaume Trull, àlies Jaumeandreu, i en el document apareix també el seu hereu Gaspar. En aquell moment el Melcior i la seva dona Miquela vivien a la ciutat de Manresa.

El juny de 1575 la Miquela, que ja era vídua, va treure al seu fill Onofre, d'uns 16 anys d'edat, de la casa del cotoner Antoni Corrons, on feia l'aprenentatge d'aquest ofici. Pel trencament del contracte va haver de pagar una indemnització de 10 lliures. Tot seguit el va posar d'aprenent a l'obrador de Jaume Vives, cotoner de Barcelona.

Gaspar Torreblanca va casar-se amb una dona dita Joana i, com a mínim, va tenir un fill i quatre filles. Al noi i hereu li van posar Melcior, com l'avi. L'Antònia va unir-se amb Pere Blanquer, d'Horta d'Avinyó. En els capítols d'aquesta, signats el 1571, el Gaspar va prometre al seu gendre un dot de 100 lliures, però com que no tenia efectiu, va haver de posar com a penyora el mas Solà i un altre mas agregat a aquest, anomenat mas Solerot. La localització del mas Solerot és incerta, però hi ha la possibilitat que correspongui a una de les dues cases enrunades que es troben dins dels límits de Torreblanca, a la part de Dalt el Pla. El Blanquer quedava en possessió de l'heretat durant 10 anys, després dels quals el Gaspar podia recuperar-la pagant els diners del dot.

El 1575 el Blanquer encara administrava els assumptes

de l'heretat, ja que va pagar un censos que es prestaven a l'amo del mas Bosch de Fals, però al cap de poc deuria traspasar, perquè el 1576 l'Antònia va contractar un segon matrimoni amb Joan Sagristà, el nou amo del mas Gabriela. El dot es va transferir al segon marit, les 100 lliures van ser pagades en efectiu, i el mas Solà va quedar alliberat de la càrrega.

Sobre les altres filles, tenim que la Joana va enllaçar amb Magi Planes, de Castellar, i la Margarida el 1579 amb Maurici Molins. El Molins era manresà, però quan es va casar feia de masover al mas Folquer de Sant Joan. Va rebre un dot de 55 lliures i es va instal·lar a viure i treballar al mas Solà. Per llaurar la terra, el 1581 un germà seu de Cervera li va deixar dues vaques de pèl vermell.

Encara hi ha constància d'una altra filla del Gaspar i la Joana, la Francesca, nascuda el 1553. El 1565 el Gaspar va col·locar-la per un període de sis anys a servir en casa de la família del mercader Martí Llussià. El tracte era que la mantindrien i al final del temps de servei la recompensarien amb una gonella i un "jaquet" nous.

El 1565 Gaspar Torreblanca va comprar al mercader Pau Pons un sac de llana pallaresa, valorada en 23 lliures. El mateix any va vendre per 7 ducats una somera a Jaume Abadal de Castellar. El 1566 va quedar a deure a Francesc Petit, un sastre d'origen occità que residia a Fals, 15 lliures per "una saya de contray bona, tres jaquets de contray, una saya de verdocat y un jaquet". Aquell any va comprar també al cavaller Joan Vinyes set quintans de ferro, per valor de 14 lliures i 14 sous.

El 1565 va vendre a Francesc Claver un solar o pati situat al carrer de les Barreres de Manresa. El preu va ser de 28 lliures, de les quals en va cobrar 8 en efectiu, mentre que per la resta es va crear un censal. També va vendre al traginer Jeroni Falcó un mul roig per 10 ducats. El 1579 encara era viu, perquè va satisfer 40 sous per dues anyades endarrerides d'un censal.

En totes aquestes operacions comercials hi consta que el Gaspar era l'hereu del mas Solà, però que vivia a la ciutat de Manresa. Del treball al mas se'n deuria ocupar un masover.

En aquesta època, més o menys, hi va haver al mas un masover dit Esteve Torra, que com a tal, estava obligat a pagar el delme, una contribució sobre les collites que els pagesos havien de donar al rector de la parròquia. Segons una nota, la casa va contribuir amb una quartera i 8 quartans de forment, 3 quarteres i 11 quartans de blat segolós, 6 quartans de mestall, 10 quartans d'ordi, i 7 quarteres i 5 quartans de civada.

El següent propietari va ser el Melcior Torreblanca. Mentrestant el nom de la casa va anar canviant, l'antiga denominació de mas Solà es va perdre i el nom de la casa va coincidir amb el cognom de la família. Aquest canvi va ser possible per la circumstància que el mas Oms va deixar de dir-se Torreblanca i va adoptar el nom que conserva en la actualitat.

El Melcior va estar casat dues vegades, primer amb la Jerònima, i mes tard, amb la Maria Anna. Amb la Jerònima va tenir una filla, la Caterina, la qual va casar el 1609 amb

Miquel Torra, l'hereu del mas Torra de Santa Caterina de Manresa. El dot va ser de 150 lliures. Amb la segona muller el Melcior va tenir l'hereu, a qui van posar el nom de Valentí. Més endavant va arribar el Joan. Aquest Joan va anar a viure a Manresa, i allà el 1623 es va casar amb Jerònima Mussons i el 1638 amb Agnès Gatuellas.

El Melcior va reconèixer que la seva germana Joana li havia fet un préstec de 55 lliures. També va assumir un deute de 11 lliures a Joan Casamaia, àlies Blanch, un pagès de Fals d'origen occità, per raó de 4 quarteres de blat. El 1609 va vendre per 14 lliures i 8 sous un bou castany, "ja clos," a Pere Lavernia, un altre occità de Monistrollet. El 1610 va encarregar al Prior del monestir de Sant Pere Màrtir de Manresa 30 misses baixes per la seva difunta germana Joana.

El 14 de juliol de 1612, Melcior Torreblanca va dictar testament al rector Jeroni Gallart, fent hereu al seu fill Valentí. El 18 d'octubre de 1635 morí Maria Anna, vídua, i va ser enterrada al vas o tomba de la família Torreblanca. Al seu funeral hi van prendre part vuit sacerdots, cadascun dels quals va rebre sis sous per la feina. El 26 de setembre de l'any següent es va fer la novena i cap d'any. En total les exèquies de la mestressa van costar 8 lliures i 18 sous.

Valentí Torreblanca va fer capítols el febrer de 1613 amb Eulàlia, la filla de Joan Oms, que havia estat mentre vivia, l'amo del mas Oms. El germà de la noia va fer el lliurament de les 240 lliures del dot i de l'aixovar, compost de *...dos caxas de alber o noguer, ab ses panys y claus, un mantell, una flassada de la forma mijana, un parell de llençols, unes tovalles teulars, mijá dotzena de torcaboques, mijá de tovalloles...*

La parella va tenir tres descendents; el Joan, el Valentí, i la Caterina. La Caterina la van casar el 1643 amb Joan Vilatorrada, del mas Vilatorrada de Sant Joan, i li van donar 150 lliures de dot.

El Valentí va tenir una vida curta que va acabar de manera sobtada. El 18 d'agost de 1630 va ser enterrat al cementiri de Fals l'hereu Torreblanca "lo qual mori en Castellnou de una escopetada".

Després d'això, la casa Torreblanca va passar per dificultats econòmiques, i el 1632 a petició de Jacint Jaumeandreu, que reclamava el pagament de 15 quarteres de blat, Joan Serra, Batlle de Fals, va dictar "empara" o embargament de les garbes de tots els sembrats. Aquesta mesura consistia en què l'afectat no podia transportar cap garba a l'era de casa seva, fins que els creditors no s'haguessin servit pel valor del deute.

Joan Torreblanca va esdevenir hereu molt jove, per la circumstància esmentada. El novembre de 1639 va ser cridat a Cardona per fer el reconeixement formal del seu patrimoni davant del representant del Duc de Cardona. Va declarar que posseïa des de temps immemorial el mas principal i dos masos ròncs anomenats Galobardes i Narbonés. La seves propietats termenejaven pel cantó nord amb el terme de Monistrollet, mitjançant unes pedres de terme altes, mentre que per la part de llevant tocaven amb els masos Oms i Torreguitzana. Aquestes pedres de terme encara hi són, i tenen, a una banda, l'escut dels Cardona, i a l'altra, l'escut de Rajadell. La terra tenia en total una extensió d'uns 70 jornals i pagava per raó de senyoria 13 sous anuals de cens.

Juntament amb la propietat, el Joan va heretar les càrregues que l'afectaven, producte de crèdits i censals que havien adquirit els seus avantpassats. Entre d'altres coses, la heretat estava obligada a pagar anualment 3 lliures i mitja d'un violari del monestir del Carme de Manresa, 7 lliures i mitja d'un censal de Maurici Torras de Santa Caterina, un de 5 lliures de l'Hospital de Sant Andreu, un altre de 5 lliures de la Comunitat de Preveres de Santpedor, un violari de 3 lliures i 10 sous de Cristòfol Comallonga, de Castellar, i un altre violari de 3 lliures i mitja de la senyora Dorotea Torras de Manresa. Aquestes despeses fixes afeixugaven molt l'economia del mas, i potser per aquest motiu, el 1676 es va veure obligat a vendre a carta de gràcia per 150 lliures una porció important de les terres del mas.

L'abril de 1641 el Joan va contraure matrimoni amb Magdalena, filla de Pere Font de la Serra, el propietari d'una de les cases de pagès més fortes del terme de Manresa. El dot de la donzella va ser de 280 lliures i el pare li va regalar per les noces un vestit de raixa, una faldilla d'atzarena, i un mantell d'estam.

El matrimoni va criar una filla única, la pubilla Elisabet, un dels personatges que figuren a la segona part de la història d'aquest mas. Quan Manuel Vinyas va entrar al mas, a causa del seu matrimoni amb la pubilla, la situació va millorar un xic, ja que, a més de mà d'obra, es va poder recuperar un tros de terra, d'oliveres i pins, dit la Solana, que el 1618 havia hipotecat Valentí Torreblanca per 150 lliures a Miquel Torras de Manresa.

El Joan va viure fins arribar a una edat avançada, però fins el darrer dia va mantenir les regnes a la mà. Deuria morir cap el 1692 i el seu successor va ser el nét Salvador Vinyas, àlies Torreblanca.